

עודכן ב- 18/06/2008 03:44

אחרי שלוש שביתות - החל המשבר

מאת [עפרי אילני](#)

לפני כחודשיים שלח הפיזיקאי פרופ' האנס ויידנמולר מאוניברסיטת היידלברג בגרמניה, מכתב מזועזע לראש הממשלה, לנשיא ולשרת החינוך. ויידנמולר, מדען בעל שם עולמי, מקיים כבר עשרות שנים קשרים הדוקים עם חוקרים בישראל, ומלווה את התפתחותו של המדע הישראלי. בשנה שעברה כיהן כיו"ר ועדה בינלאומית להערכת הפיזיקה באוניברסיטה העברית בירושלים.

"עקבתי מקרוב אחרי המחקר המדעי בישראל, והתפעלתי תמיד מהתפתחותו המהירה ומהמוניטין הבינלאומי שרכש", כתב ויידנמולר. אלא שכאשר ביקר בישראל בשנה שעברה, לאחר הקיצוצים שבוצעו בתקציב האוניברסיטאות בחמש השנים האחרונות, הוא ראה תמונה שונה: "בביקורי האחרון בירושלים נוכחתי בתוצאות ההרסניות של קיצוצים אלה... עבודות בית לא נבדקות ומעבדות מתנהלות בלי הדרכה מתאימה. בהיעדר תקציב אין פיתוח של ניסויי הדגמה חדשים ואפילו שמירה על הקיים אינה אפשרית בגלל צמצום הצוות הטכני. מכות כבדות אלו הורידו את איכות ההוראה". לטענתו של ויידנמולר, אם יימשך המצב הנוכחי, "ישראל תאבד את מקומה המוביל במדע המודרני, והיא לא תוכל לספק את הדורות הבאים של מדענים מובילים".

השנתיים הקשות ביותר

השנתיים האחרונות היו מהקשות שידעה מערכת ההשכלה הגבוהה בישראל. בעקבות הקמת ועדת שוחט לבדיקת מערכת ההשכלה הגבוהה, שהמליצה בין השאר על העלאת שכר הלימוד באוניברסיטאות, השביתו ארגוני הסטודנטים את מערכת ההשכלה הגבוהה. לאחר שהושג הסדר עם הסטודנטים, השביתו ארגוני הסגל הבכיר את האוניברסיטאות, ולאחר שאלה השיגו העלאת שכר, ננקטו עיצומים על ידי הסגל הזוטור. בחודש שעבר הושג הסכם ששיפר את תנאי ההעסקה של הסגל הזוטור, מה שהביא לסיום את מאבקי השכר באוניברסיטאות.

אולם, ראשי מערכת ההשכלה הגבוהה טוענים שהמשבר במערכת ההשכלה הגבוהה רק החל. לטענתם, משרד האוצר ייבש את מערכת ההשכלה הגבוהה בשנים האחרונות, והביא את ההוראה והמחקר האקדמי לסף קריסה. לדבריהם, ללא תוספת של משאבים, לא ניתן יהיה לפתוח גם את שנת הלימודים הבאה.

כ-20% מתקציב האוניברסיטאות קוצצו בחמש השנים האחרונות, בעוד מספר הסטודנטים ועלות המחקר גדלים בעקביות. חוקרים וראשי מוסדות מתארים בצבעים קודרים את המצב שאליו הגיע המחקר האקדמי. כעת, לקראת תוכנית החומש הקרובה של מערכת ההשכלה הגבוהה, דורשים שרת החינוך, יולי תמיר, ראשי האוניברסיטאות והסטודנטים, להחזיר למערכת 1.8 מיליארד שקל שקוצצו מתקציבם. "רק אישור של ההצעה להוספת 1.8 מיליארד שקלים למערכת יוכל להבטיח את עתיד ההשכלה הגבוהה", אמרה תמיר בכינוס של ראשי מערכת ההשכלה הגבוהה.

אלא שמשרד האוצר מסרב להקצות את התקציב, ודורש ליישם בתמורה לכך את המלצתה של ועדת שוחט להעלאת שכר הלימוד. עוד טוען האוצר שהעלאת השכר למרצים, שהושגה בשביתה האחרונה תבוא על חשבון התקציב שיועד למערכת ההשכלה. "המרצים לקחו את הכסף לשכר שלהם", אמרו גורמים באוצר. "זאת החלטה שלהם, והם לא יכולים לצפות שלא יהיה לזה מחיר".

במערכת ההשכלה הגבוהה זועמים על יחס האוצר לדרישותיהם. לטענתם, הסכם השכר עם הסגל נחתם עם הממשלה, ותוצאותיו לא יכולות לבוא על חשבון החזרת תקציבי האוניברסיטאות והמכללות. "זו טענה מגוחכת", אומר יו"ר הוועדה לתכנון ולתקצוב (ות"ת) של המועצה להשכלה גבוהה, פרופ' שלמה גרוסמן. "אנחנו לא התערבנו. אנחנו לא המעסיקים של הסגל. המו"מ נערך בינם לבין האוצר, ואין סיבה שהאוניברסיטאות יסבלו ממנו". לדבריו, "חסרים לנו כ-600 עד 800 תקנים, וחסרים לנו כספי מחקר, וכספים לחידוש תשתיות. היעדר מתווה לחומש הבא יגרום לכך שהמוסדות לא יפתחו את שעריהם".

האוצר, מצדו, תובע לשנות את המבנה הארגוני והתקציבי של מערכת ההשכלה הגבוהה, הנהנית כיום מאוטונומיה חלקית מול הממשלה בקביעת אופן התקצוב של המוסדות. "הניהול של ות"ת הוא עקום", אמרו גורמים באוצר. "אנחנו לא יודעים מה הם עושים עם שישה מיליארד שקל, כי הם מתנהלים בחוסר שקיפות. הם חייבים לעשות רפורמה אצלם אם הם רוצים לקבל תקציבים".

הפרופ' גרוסמן רואה בדרישת האוצר ל"רפורמה ניהולית" ניסיון פוליטי להשתלט על האוטונומיה של האוניברסיטאות. "אין ספק שמטרתו של האוצר היא לפגוע בעצמאות של ההשכלה הגבוהה", הוא אומר. "לפי החוק, התפקיד של ות"ת הוא להיות גוף בלתי תלוי וא-פוליטי. ברגע שהמערכת תאבד את עצמאותה, היא לא תוכל לקיים מחקר בלתי תלוי".

כרגע, הפער בין עמדתו של משרד האוצר לבין עמדתה של שרת החינוך רחב, ונראה רחוק מגישור. אם לא תושג הסכמה, מי שייאלץ להכריע בנושא יהיה ראש הממשלה. בתשובה לשאלת "הארץ", הבהירה לשכתו של אולמרט כי היא תומכת בדרישות האוצר: "בדיונים המתקיימים לקראת גיבוש תקציב 2009 תיתן הממשלה עדיפות לחינוך כאחד היסודות החשובים - אך דרושים שינויים גם במערכת ההשכלה הגבוהה עצמה, על מנת להצמיד אותה לעתיד טוב יותר".

"האוצר חונק את המערכת"

השבוע, נערכו שני כנסים שעסקו במשבר ההשכלה הגבוהה: האחד באוניברסיטת תל אביב מטעם ארגון "הפורום להגנת ההשכלה הציבורית", והשני מטעם מכון ון ליר בירושלים. בכנס בתל אביב, הציג הפרופ' נתן דסקל מהחוג לפיזיולוגיה ופרמקולוגיה את הקיצוצים כמדיניות מכוונת. "ראשי האוצר רוצים לחנוק את המערכת היחידה שמסוגלת לבקר אותם. הם לא רוצים חוקרים שיציגו לציבור את מה שהם עושים".

בכנס במכון ון ליר, הציג ראש המכון, הפרופ' גבריאל מוצקין, את משבר האקדמיה בהקשר כללי יותר. לטענתו, אוניברסיטאות בכל העולם מתמודדות עם בעיות תקציב דומות לאלה שבישראל. לדבריו, הגורם הראשוני לכך הוא העלייה החדה במספר הלומדים בעשורים האחרונים. "בישראל הבעיה חריפה במיוחד, אבל זו בעיה בכל העולם", אמר מוצקין. "כשהוקמו האוניברסיטאות המודרניות, לפני 200 שנה, 3% מהאוכלוסייה רכשה השכלה. היום, מדובר על עשרות אחוזים. המדינה צריכה להחליט אם היא רוצה מחקר ברמה גבוהה, או השכלה לאוכלוסייה רחבה. האוצר אומר בעצם שהמדינה לא רוצה לשאת בנטל של האוניברסיטאות. אם המדיניות הנוכחית תימשך, המחקר יידרדר, וייעשה במקרה הטוב במכוני מחקר פרטיים".

כל הזכויות שמורות, "הארץ" ©

סגור חלון